

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Monsterlijke verhalen : misdaadsagen in het nieuws en op webforums als retorische constructies

Burger, J.P.

Citation

Burger, J. P. (2014, January 29). *Monsterlijke verhalen : misdaadsagen in het nieuws en op webforums als retorische constructies*. Boom Lemma, Den Haag. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/23180>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/23180>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/23180> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Burger, Peter

Title: Monsterlijke verhalen : misdaadsagen in het nieuws en op webforums als retorische constructies

Issue Date: 2014-01-28

Termen

De belangrijkste termen en de manier waarop ze in deze studie worden gehanteerd.

Amplificatie Een versterkende stijltechniek: het benadrukken of uitvergroten van bepaalde informatie. Bij ‘verticale’ amplificatie wordt een persoon of voorval als belangrijker voorgesteld dan objectief gerechtvaardigd lijkt, bij ‘horizontale’ gebruikt de spreker meer woorden dan nodig in een zakelijke stijl.

Believers Degenen die geloof uitspreken in de waarheid van een *misdaadsage*. Dit geloof kan *fervent* zijn, *instrumenteel*, of gebaseerd op *ervaring*.

Boundary work Zie *grenswerk*.

Broodje aap Naar het gelijknamige boek van Ethel Portnoy (1978): populaire aanduiding voor onware, maar als waar gepresenteerde verhalen; bij uitbreiding ook voor veel voorkomende misvattingen zonder het karakter van een verhaal. ‘Broodje aap’ wordt in deze studie niet gebruikt als analytische term.

Claimsmaker Persoon of partij die anderen ervan probeert te overtuigen dat een bepaalde omstandigheid een maatschappelijk probleem is.

Debunkers Degenen die ongeloof uitspreken in de waarheid van een *misdaadsage*.

Doxa Retorische benaming voor de (vaak onuitgesproken) feiten en waarden die verschillende partijen in een discussie verenigen doordat zij ze aannemen als geldig.

Ecotype Variant van een verhaaltipe die in een bepaald gebied circuleert.

Ervaringsgeloof Geloof in de waarheid van een misdaadsage dat wordt gerechtvaardigd op grond van eigen ervaringen.

Ethos De mate van betrouwbaarheid die een spreker of schrijver bezit in de ogen van het publiek, te onderscheiden in deskundigheid, eerlijkheid en welwillendheid. Ethos is in de klassieke retorica een van de drie middelen om een publiek te overtuigen. De andere twee zijn *logos* en *pathos*.

Evidentia Levendige, aanschouwelijke beschrijving, die tot doel heeft het publiek het gebeurde te laten meebelevén als door de ogen van een ooggetuige.

Fervent geloof Een van de geloofscategorieën van Donovan (2002): vast geloof in de letterlijke waarheid van een misdaadsage; het geloof van *moral entrepreneurs* (zie aldaar).

Gerucht Doorgaans gedefinieerd als ‘ongeverifieerde informatie’. In deze studie wordt *gerucht* gebruikt voor mededelingen die door een bepaalde groep of individu worden aangemerkt als ongeverifieerd.

Grenswerk, grensretoriek (Eng. *boundary work*, gemunt door de socioloog Gieryn, 1983) De retorische arbeid waarmee de ene (beroeps)groep zichzelf en/of zijn activiteiten afgrenst van de andere.

Heterosociale ruimte De openbare ruimte waarin mensen van beide geslachten en van verschillende etnische en sociale herkomst elkaar kunnen ontmoeten, met de seksuele kansen en gevaren die dat met zich meebrengt.

Hyperbool Bewuste overdrijving met een retorisch doel.

Ideale slachtoffers en daders (gemunt door de criminoloog Christie, 1986) Diegenen aan wie zonder discussie de status van slachtoffer, resp. dader wordt toegekend.

Inhoudsanalyse (Eng. *content analysis*) Systematische, controleerbare methode om uitspraken te doen over de inhoud van teksten en andere betekenisdragers. Men onderscheidt kwalitatieve en kwantitatieve inhoudsanalyse.

Instrumenteel (of: voorwaardelijk) geloof Een van de geloofscategorieën van Donovan (2002): het geloof van mensen die *misdaadsagen* bruikbaar vinden als waarheden in de context van sociale interactie, los van de vraag of ze gebaseerd zijn op conventionele vormen van bewijs.

Legende (Eng. *legend*) *Sage* met religieuze inhoud.

Logos Een beroep op de rede door middel van argumenten. Logos is in de klassieke retorica een van de drie middelen om een publiek te overtuigen. De andere twee zijn *ethos* en *pathos*.

Misdaadsage (Eng. *crime legend*) *Sage* over misdaad.

Moral entrepreneur (gemunt door de socioloog Howard Becker, 1963) *Claimsmaker* die campagne voert tegen een bepaald maatschappelijk probleem.

Motief, verhaalmotief Het kleinste narratieve element op grond waarvan we verhalen classificeren. Voorbeelden: het afsnijden van een vinger om een ring te bemachtigen; het aanbrengen van een snijwond van oor tot oor; drogering met het oog op seksueel misbruik. (Vergelijk: *type*.)

Mythen De ‘grote’ verhalen over het ontstaan en het einde van de wereld, goden en godinnen; anders dan *sagen*, die zich afspelen in de historische tijd, zijn ze gesitueerd buiten de gewone tijdsorde.

Ostension De vertaling van *sagen* in gedrag, bijvoorbeeld wanneer iemand zich door een misdaadsage laat inspireren tot een misdaad.

Paradigmaherstel (Eng. *paradigm repair, news repair*) Vorm van *grenswerk*: wanneer het *ethos* van de journalistiek, bijvoorbeeld door schandalen, in diskrediet dreigt te raken, herstellen journalisten het paradigma van objectiviteit, bijvoorbeeld door in commentaren de ‘schuldigen’ te diskwalificeren: het waren eigenlijk geen echte journalisten.

Pathos Een beroep op afschuw, medelijden, angst of andere gevoelens. Pathos is in de klassieke retorica een van de drie middelen om een publiek te overtuigen. De andere twee zijn *logos* en *ethos*.

Personal experience story Verhaal dat verteld wordt als persoonlijke ervaring.

Retorica Leer van de overtuiging: het uit de oudheid stammende systeem dat beschrijft hoe men anderen met talige en visuele middelen van een standpunt kan overtuigen.

Sage (Eng. *legend*) Folkloristische term, van oudsher vooral gebezigd in de zin van: verhaal met traditionele inhoud, dat onwaar is of waarvan de waarheid ter discussie staat. In deze studie: verhaal dat bestempeld wordt als traditioneel en waarvan de waarheid ter discussie staat.

Sociale constructie Het proces waarmee groepen mensen de wereld indelen en betekenis scheppen. Object van onderzoek in verschillende wetenschappelijke disciplines, die gemeen hebben dat ze zich in de eerste plaats richten op talige processen van categorisering en betekenisgeving, niet op de fysieke omstandigheden.

Toop Retorische term voor vaste inhoudelijke elementen met een overtuigende functie.

Type, verhaalttype Een traditioneel plot, bestaande uit een of meer motieven die samen een compleet verhaal vormen. Voorbeelden: een grafrover snijdt een overleden

vrouw haar vinger af om een ring te bemachtigen, waardoor de vrouw ontwaakt uit een toestand van schijn dood; het verhaal over de Smileybende en internationale varianten: een bende die vrouwelijke slachtoffers laat kiezen tussen een eeuwige glimlach en een groepsverkrachting. (Vergelijk: *motief*.)

Typering (Eng. *typification*) Constructionistische term voor de karakterisering van sociale problemen. Exemplarische verhalen over dramatische individuele gevallen zijn een belangrijk middel om sociale problemen te typeren.

Vernacular web (gemunt door de folklorist Robert Glenn Howard, 2005a, b) De verzameling van nieuwsgroepen, blogs, wiki's, lezersreacties op nieuwssites, sociale netwerken en andere ontmoetings- en discussieplekken op Internet, die zich kenmerken door een niet-institutionele retoriek. 'Vernaculaire' kenmerken zijn ook te vinden in uitingen van instituties, zoals blogs of tweets van journalisten en politici.

Vertelvelden Sectoren zoals nieuws, entertainment, strafrechtspraak, wetenschap en publieksvoorlichting, waarin verhalen over misdaad worden verteld. Al deze velden kennen hun eigen normen voor overtuigende verhalen en waarheidsclaims. In deze studie zijn de nieuwsmedia en het *vernacular web* (zie aldaar) de voornaamste vertelvelden.

Volksverhaal (Eng. *folktale*) Verzamelnaam voor traditionele verhaalvormen, waaronder moppen, sprookjes, sagen en mythen. (Ook, maar niet in deze studie, gebruikt als aanduiding voor *fictieve* traditionele verhalen.)